

SURSE DE FINANȚARE ÎN APANAJUL EXISTENȚEI REGIMULUI PUBLIC DE PENSII

*Lect. univ. drd. Cenar Iuliana
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Email: cenar_iuliana@yahoo.com*

Abstract: Manifesting the heterogeneity in the area of social pension system at the European Union level creates the possibility of identifying of some combinations varying between the financing sources and formulating numerous conclusions respective to implicating the three-party: state, employer, person paying taxes. Correlating the financial power of the sustainers in the respect of the public pension system is having an essential participation level in order to obtain a higher rate in the transforming grade of the sources into financial means and into usages.

Sistemul asigurărilor de pensii în România are o formă extrem de suplă de prezentare, care îngemănează două subansambluri, respectiv componenta socială publică obligatorie și componenta comercială facultativă, perdantă în raport de forțe cu cea dintâi, datorită vulnerabilității potențialului contributiv în raport cu exigențele timpului prezent.

Supremația primei componente – regimul public de pensii - se datorează efectelor propagate prin caracteristicile sale, respectiv participarea obligatorie, organizarea sub patronajul statului, finanțarea prin metoda redistribuirii pe baza principiului solidarității sociale dintre generații (salariații și celelalte categorii de asigurați plătesc contribuții care finanțează pensiile curente), orientarea către compatibilizarea cu schemele publice de pensii din țările membre ale Uniunii Europene (prin alinierea vârstei de pensionare și implicit a stagiului de cotizare, tendința de îmbunătățire a raportului de dependență, înclinația spre latura umană prin intervenția variabilei condiții de muncă, combinarea echitabilă a dimensiunilor valorice ale dreptului de pensie cu cele ale venitului generator etc).

Un element esențial de care depinde îndeplinirea obiectivului principal al regimului public de pensii, asigurarea unui nivel rezonabil al venitului de înlocuire pentru persoanele a căror vârstă sau stare de sănătate reprezintă privațiuni de a activa pe piața muncii, fără amenințarea în timp a flagelului nesustenabilității financiare, îl constituie soliditatea surselor de finanțare. Capacitatea acestora de a se transforma în resurse financiare, dispersate sub forma pensiilor, influențează (a) protecția împotriva sărăciei pentru un număr mare de persoane aflate sub incidența unor riscuri majore (invaliditate, bătrânețe, decesul susținătorului) și (b) permite contracararea deteriorării parametrilor care jalonează condițiile biologice de viață ale pensionarilor.

Deși politica europeană privind pensiile este supusă transformărilor continue, nu se pune deocamdată problema unui sistem unic de pensii, astfel că în acest sens fiecare stat și-a creat propriile mijloace privind modul de finanțare (cotizații sau impozite), tipul mecanismului (asigurare sau serviciu public) și natura instituțiilor (publice sau private).

Creșterea complexității vieții sociale a determinat statul să-și asume responsabilități sporite în domeniul pensiilor și al altor forme de asigurări sociale. Evoluția societății sporește nevoile colectivităților, iar schemele publice de pensii răspund cu greu acestor nevoi datorită dificultății stăpânirii mecanismelor economice și a procurării resurselor, ca urmare a vieții sociale tot mai complexe, marcate de evoluția demografică (scăderea natalității și prelungirea speranței de viață, diminuarea mortalității), dezvoltarea economică, inflație, șomaj etc.

Fondurile alocate finanțării pensiilor nu sunt dependente exclusiv de nivelul de dezvoltare economică, ci și de direcționarea resurselor disponibile din alte domenii de activitate spre politici

active de ocupare și investiții în economie. În România, finanțarea costurilor generate de pensionare este predominant¹ de tip contributiv-redistributiv, fiind realizată îndeosebi pe seama contribuțiilor suportate de asigurați și angajatori acestora, la care se adăunează contribuțiile pentru bilete de tratament și odihnă, transferuri primite de la bugetul de stat și alte surse. Contribuția pentru asigurări sociale reprezintă principala sursă de formare a fondurilor bănești necesare finanțării cheltuielilor cu pensiile publice și este datorată lunar de către asigurații obligatoriu (în calitate de viitori beneficiari de pensii) și de angajatori. Mărimea fondului pentru pensii este influențată de următoarele variabile: dimensiunile valorice ale veniturilor realizate de personalul încadrat în muncă (deoarece contribuțiile pentru asigurări sociale se plătesc în funcție de aceste venituri), numărul plătitorilor de contribuții de asigurări sociale și gradul de încasare a contribuțiilor prelevate.

Este de remarcat faptul că pentru prima dată în legislația românească din domeniul pensiilor și asigurărilor sociale de după anul 1949, cotele de contribuții nu sunt stabilite prin legea cadru sine-die, ci aprobate anual prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat. În perioada anilor 2001-2006 au fost stabilite următoarele cote de contribuții pentru asigurările sociale de stat:

Cotele de contribuții la asigurările sociale de stat în perioada 2001-2006

- tabel nr. 1. -

Perioada	Cota contribuție (%)			
	Asigurați	Angajator		
		Condiții normale	Condiții deosebite	Condiții speciale
2001-2002	11,67	23,33	28,33	33,33
2003	9,50	24,50	29,50	34,50
2004-2005	9,50	22,00	27,00	32,00
2006	9,50	19,75	24,75	29,75

Întâlnim adesea formulată ideea potrivit căreia finanțarea pensiilor prin metoda repartiției constituie expresia solidarității sociale dintre persoanele active și pensionari, prin realizarea unui transfer intergenerațional de venituri.

În opinia noastră, deși adevărată, afirmația nu este completă, întrucât, așa cum relevă și datele din tabel, nu numai asigurații finanțează prestațiile de pensii ci și angajatorii acestora. Nu mai adăugăm decât proporțiile ecartului dintre cele două cote de contribuții, care sunt mai mult decât duble. Prin urmare, acordarea prestațiilor de pensii depinde semnificativ de puterea economică a angajatorilor care utilizează forța de muncă, dezvoltarea economică constituind factorul existențial pentru beneficiile vieții postactive.

Cu alte cuvinte, ameliorarea gradului de acoperire a pensiilor și prevenirea adâncirii dezechilibrelor bugetare sunt realizabile ineluctabil prin operatorii economici, ale căror rațiuni existențiale se justifică prin aportul la armonizarea intereselor generale, între care regăsim și crearea unor echilibre adecvate nu neapărat realităților prezentului ci îndeosebi realităților viitorului, care accentuează importanța investiției în capitalul uman și transferă în plan secund acțiunea de limitare a consecințelor sociale negative ale schimbărilor structurale.

Prelevarea contribuțiilor de la lucrători, angajatori și stat, precum și nivelul de participare stabilit pentru fiecare finanțator diferă de la o țară la alta în funcție de caracteristicile sistemului de asigurare socială adoptat, precum și de o serie de alți factori între care identificăm nivelul de dezvoltare economică și socială, maturitatea sistemului, stringențe și rigori în operaționalizarea măsurilor de asigurare, specificul național, presiunea populației pentru rezolvarea unei stări conflictuale etc.

¹ Deși, inițial finanțarea de tip contributiv era distinctă de cea universală (care presupune alocarea de surse de la bugetul public), opțiunile făcute în timp au condus la îmbinarea celor două modalități de finanțare, cu dominanța, însă, a uneia dintre acestea.

Modalitățile de finanțare a pensiilor într-o serie de țări membre ale Uniunii Europene relevă îndeosebi diversitatea, atât sub aspectul diferențierilor pe componente ale protecției sociale cât și al dimensiunilor proporțiilor prelevate din veniturile asiguraților, fondurile de salarii ale angajatorilor, sau din sursele bugetului public național, acest ultim aspect fiind reflectat prin intermediul datelor din tabelul următor:

Modalități de finanțare a pensiilor în țări membre ale Uniunii Europene

- tabel nr. 2 -

Țara	Contribuția		
	Salariați	Angajator	Stat
Danemarca	13,30	16,60	pensia națională este finanțată integral de stat
Germania	9,55	9,55	25% din cheltuielile pentru plata pensiilor
Grecia	6,67 + 2,20*	13,33 + 1,40*	10,00
Franța	6,55+0,10**	8,20	-
Italia	8,89	23,81	acoperă cheltuielile necesare pentru plata pensiilor
Luxemburg	8,00	8,00	8,00
Olanda	19,15	-	-
Austria	10,25	12,55	acoperă 17% din cheltuielile pentru pensii
Suedia	10,21+1,70**	10,21+1,70**	15% din cheltuielile pentru pensii

* contribuția în cazul muncilor grele și insalubre   ** contribuția pentru pensia de urmaș

Fără îndoială, sub aspectul asigurărilor pentru pensii Europa constituie un adevărat labirint, între ale cărui coltoane regăsim atât fracțiuni egale ale contribuțiilor la fondul de pensii între patron, salariați și stat (Luxemburg), prelevări mai mari pentru patroni (în majoritatea țărilor la care ne-am referit), cât și contribuții exclusive ale angajaților (Olanda). De asemenea, există țări unde cotele de contribuție sunt reduse (Franța 14,75%, Germania 19,10%), dar și țări precum Italia, unde contribuția la finanțarea pensiilor este de 32,70%.

Extreme pot fi semnalate și în cazul statelor membre ale Uniunii Europene, în care se percepe o contribuție socială unică, nediferențiată pe componentele protecției sociale (sănătate, șomaj, asigurări sociale, asistență socială fundamentată pe testarea mijloacelor), un exemplu edificator constituindu-l Belgia, unde nivelul cotei unice atinge pragul de 38%², comparativ cu Marea Britanie unde aceasta se situează între 5% și 9%. În această țară statul cheltuiește sume foarte mici pentru susținerea pensiilor³, întrucât lucrătorii au preluat o mare parte din sarcină, aproape jumătate fiind membrii unui plan de pensionare după criteriul profesional, iar aproape o cincime economisesc pentru perioada pensionării prin intermediul pensiilor personale. Apreciem, de asemenea, deosebit de interesantă, în vederea consolidării actualului sistem de pensii existent în România, ideea guvernului britanic de a îmbunătăți situația pensionarilor săraci fără să pună taxe mari în sarcina acestora.

Există și țări, precum Noua Zeelandă și Australia, în care constituirea fondurilor necesare asigurării plății pensiilor se realizează exclusiv pe calea impozitelor. De altfel, problema contribuțiilor de asigurări sociale trebuie abordată numai prin prisma eficacității și a utilității practice, în sensul colectării unui volum cât mai mare de resurse bugetare și nu prin modul de constituire a lor, scopul unic, final fiind realizarea completă și de calitate a măsurilor de protecție socială.

În scopul evitării discrepanțelor mari între mărimile valorice ale pensiilor obținute din sistemul public, baza de calcul a contribuției pentru asigurări sociale a fost plafonată, inițial la trei, iar din anul 2003 la cinci salarii medii brute lunare pe economie. Plafonarea permite înfăptuirea rolului regimului public de pensii, respectiv asigurarea unui trai decent în condițiile solidarității

² Ion Mărginean, s.c., *Analiza comparativă a finanțării politicilor sociale din România, alte țări în tranziție și țările UE*, studiu elaborat pentru Comisia Antisărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale, București, 2001, p. 6.

³ Poor old Britain, *The Economist*, December, 2002, p. 39.

intra și intergenerații, suplinită cu posibilitatea asiguraților de a participa și la alte scheme de pensii. Este întâlnită în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene, plafonul lunar fiind de 2.279 euro în Franța, 1.821 euro în Grecia și 3.227 euro în Austria, iar în Germania, Olanda și Luxemburg sunt stabilite plafoane anuale de 44.789 euro, 27.009 euro, respectiv 75.525 euro. Insuficiența fundamentelor financiare determină fragilitatea bazei pe care este construit regimul public de pensii, iar amplificarea etatizării securității sociale în societatea modernă reprezintă consecința firească a acestui fapt. Concludent, asistăm la extinderea funcțiilor asumate de stat pentru completarea surselor din care se efectuează plata prestațiilor de pensii, prin subvenționarea ecartului dintre fondurile necesare și cele efectiv disponibile pentru onorarea obligațiilor față de foștii susținători financiari ai regimului pensiilor publice.

Faptic, participarea statului la susținerea financiară a pensiilor publice este de necontestat, însă sub aspect formal, juridic acest aspect a fost lăsat la latitudinea puterii executive, care nu a manifestat constanță în privința includerii subvențiilor în previziunile anuale ale surselor de finanțare, ori din punct de vedere constituțional, statul este răspunzător pentru asigurarea protecției sociale și a unui nivel de trai decent al populației.

În majoritatea țărilor membre ale Uniunii Europene, statul participă cu o contribuție însemnată la susținerea fondului pentru pensii. Astfel⁴ în Germania statul subvenționează 25% din cheltuielile pentru pensii în timp ce în Grecia și Luxemburg statul asigură o treime din sursele de finanțare. În România se remarcă aportul scăzut al statului la susținerea regimului public de pensii, acesta reprezentând de 3,75% din totalul surselor de finanțare în anul 2001, 2,59% în anul 2002 (deși în acest an nu au existat previziuni bugetare în acest sens), 5,56% în anul 2003 și 9,16% în anul 2004.

Alte surse de constituire a fondului asigurărilor sociale de pensii sunt reprezentate de sumele rezultate din lichidarea debitelor din anii precedenți, majorările și amenzile aplicate pentru neplata la timp a contribuțiilor pentru asigurări sociale, restituirea unor sume plătite din eroare, pensii neachitate și prescrise etc. De asemenea, cel puțin sub aspect teoretic, fondul asigurărilor sociale mai este alimentat și cu excedentul bugetului anului precedent care se reportează pe anul următor, iar în situații temeinic motivate, cu transferuri primite de la bugetul de stat, pentru care există obligația restituirii pe seama excedentelor bugetare rezultate în urma execuției bugetare.

Trebuie subliniată natura juridică a contribuțiilor pentru constituirea fondului asigurărilor sociale de stat, întrucât acestea sunt instituite în scop public și reprezintă principalul instrument de formare a fondurilor bănești din care se achită pensiile pentru persoanele care își pierd capacitatea de muncă; neplata în termenele legale și integrală a contribuțiilor duce la aplicarea majorărilor de întârziere prevăzute pentru toate veniturile bugetare, executarea silită a plăților care nu au fost efectuate benevol⁵.

Există o serie de factori care au erodat substanțial puterea de susținere a fondurilor de pensii în România, printre care menționăm: restructurarea întreprinderilor de stat și extinderea șomajului, reducerea valorii reale a salariului, reducerea activității și implicit a fondului de salarii al unor întreprinderi. Nu putem face abstracție de evaziune, arierate și blocaje, extinderea economiei paralele etc.

În finanțarea schemelor de pensii este absolut necesară corelarea surselor cu modul de utilizare, în caz contrar existând riscul creării anumitor dezechilibre cu repercusiuni nefavorabile asupra economiei. Astfel, creșterea continuă a cheltuielilor publice cu pensiile a fost criticată, în ciuda scopurilor sale umanitare, ca fiind generatoare de o alterare a dezechilibrului bugetar. Nivelul ridicat al cotizațiilor și impozitelor necesar finanțării pensiilor diminuează câștigurile populației antrenând necesitatea sporirii salariilor, care, la rândul său, duce la agravarea inflației și a șomajului.

⁴ Constantin Grigorescu, *Experiințe privind finanțarea pensiilor publice în țările Uniunii Europene și România*, Revista Finanțe, bănci, asigurări, nr. 4, aprilie 2003, p. 25.

⁵ Ștefan Minea, *Dreptul finanțelor publice*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 1999, p. 255.

Amplizarea efectelor înlănțuite emenate de componenta de finanțare a regimului public de pensii demonstrează cu prisosință rolul său de instrument decisiv în preîntâmpinarea haosului și diminuarea vulnerabilității care amenință cu demolarea edificiului redistributiv construit acum două secole.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bistriceanu Ghe., *Sistemul asigurărilor din România*, Editura Economică, București, 2002.
2. Iovițu M., *Bazele politicii sociale*, Editura Eficient, București 1997.
3. Mărginean I., s.c., *Analiza comparativă a finanțării politicilor sociale din România, alte țări în tranziție și țările UE*, studiu elaborat pentru Comisia Antisărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale, București, 2001.
4. Minea Șt., *Dreptul finanțelor publice*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 1999.
5. Morrow K., Roeger W., *EU pension reform – an overview of the debate and an empirical assessment of the main policy reform options*, EC DG ECFIN Economic Papers, 2002, no. 162.
- *** *Finanțe. Bănci. Asigurări*, nr. 4, aprilie 2003.
- *** *The Economist*, December, 2002.
- *** *Monitorul Oficial nr. 194 din 18.04.2001*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2001, nr. 191 din 18.04.2001
- *** *Monitorul Oficial nr. 785 din 11.12.2001*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2002, nr. 744 din 6.12.2001.
- *** *Monitorul Oficial nr. 785 din 03.12.2002*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2003, nr. 632 din 27.11.2002.
- *** *Monitorul Oficial nr. 864 din 4.12.2003*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2004, nr. 519 din 3.12.2003.
- *** *Monitorul Oficial nr. 1128 din 20.11.2004*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2005, nr. 512 din 22.11.2004.
- *** *Monitorul Oficial nr. 1150 din 19.12.2005*, Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2006, nr. 380 din 14.12.2005.